① ZGODOVINOPISJE STAREGA VEKA

GRŠKO ZGODOVINOPISJE

- s pojavom pisave se pojavi zg. zavest → pomembne dogodke je treba zapisati za potomce (napisi in zapisi pomem. dogodkov); tem se pridružijo zapisi v praktične versko-rithalne in politične namene
  namen biblijskih textov je, da se prepriča Židi v moč svojega boga
- temelje zgodovinopisju so postavili šele Grki v obdobju prehoda iz mitološkega k racionalnem poimovanju sveta
- začetek zg. zanimanja pri Grkih se kaže v epskem pesništvu (v velikem delu zgodovina v verzih)
- zanimanje za usode mitskih junakov, povezanih z bogovi in za njihove legendarne vojne in pustolovščine → predpogoji za razvoj ZGP
- v homerskih epih je že izrazita misel o zgod. kontinuiteti!
  mitološko zavest so počasi začeli „podirati" LOGOGRAFI = prozni pisci, o tistem, kar se pripoveduje
  - ↳ dejavnost se začne ok. 500 pr. n. št.
  - ↳ skušali so preiti na racionalno pojmovanje življenja (iz legende)
  - ↳ to ni več zg. v verzih, ampak lokalne legende v prozi, genealogije, zgodbe o mestih, o ustanavljanju mest
  - ↳ večinoma so se texti recitirali
  - ↳ naloga: vzbuditi čustveni in umetniški doživljaj
  - ↳ HEKATEJ IZ MILETA (6 → 5. st.): prva kritična izjava zgodovinarja; zavrača epske, mitološke tradicije; vnese načelo racionalnega iskanja resnice v zanimanje za preteklost in sedanjost → ustvari možnost, da se ob mitu pojavijo tudi prvi znaki racion. pristopa k zgodovini; prvi je objavil geogr. deletev na Evropo in Azijo
- grški misleci so začeli razumeti, da je preteklost resnična in da obstajajo priče preteklih dogodkov
- počasi se je rojevalo ZGP, katerega cilj je bilo jasno in pregledno opisovanje resničnosti in zanimivost in poučnost
- gr. ZGP je nastalo iz izkušnje Periklejevega stoletja (iz polit. življenja; iz zavesti, da človek ni potomec nekega heroja ampak meščan / državljan svojega mesta / države)

prvo delo gr. ZGP: HERODOT

↳ Ciceron ga imenuje „oče zgodovine"

↳ ukvarjal se je z bližnjo preteklostjo, še posebej s svojo sedanjostjo.

↳ Historia → prvič se pojavi pojem dogodek v pravem smislu

↳ prvi je objavil osnovni motiv, ki stoletja usmerja zgodovinarje v njihovi funkciji varuhov tradicije (pripoveduje, kar je izvedel, da se s časom ne bi vse pozabilo)

↳ želi opisati dogodke, ki so pripeljali do gr.-per. vojne in samo vojno; vpliv hom. epa: zmaga Grkov zaradi pomoči bogov ni zaradi vrlini ni herojstva

↳ človek ni več popolno odvisen od volje bogov

↳ že opazna slutnja o vzročni zvezi med pojavi

↳ dogodke razume kot dele edinstvenega toka, v katerem ima vsak svoje mesto

↳ želel predvsem nuditi umetniški doživljaj

↳ veliko je potoval → veliko videl, slišal

↳ njegovo široko zanimanje za različna področja življenja (razlika od ostalih → samo vojna in polit. zg.)

↳ nepristranski

↳ njegov pristop k zgodovini izhaja iz versko-moralnega pogleda na svet.

↳ njegovo delo je v glavnem zgod. njegovega časa; zgod. oz. preteklost mu služi samo kot retrospektiva za opis njemu sodobnih dogodkov

↳ postavil temelje najbolj razširjenemu tipu antičnega ZGP (do 17. st.) → opis sodobnih dogodkov s strani udeležencev ali neposrednih opazovalcev

↳ opozarja bralce, da ne smejo verjeti vsemu → kritičnost

↳ narativno ZGP → opisovanje dogodkov (površno se je tudi že spraševal ZAKAJ?)

TUKIDID: - atenski strateg, poveljnik mornarice v pelop. vojni; pregnan
- v 8 knjigah je opisal pel. vojno do leta 411.
- kritični duh in sistematično kritično izpraševanje obvestil
- najbolj vreden dosežek zgod. → opis sodobnih dogodkov
- prepričan, da je pelop. vojna najpom. dogodek v zgod. Helenov
- preteklost je prepuščal mutom in se ni trudil, da bi jo racionalno razložil
- bogovi so iz vojne izključeni; vojna je posledica človekove dejavnosti, predvsem dejanj posameznikov, ki so vredni, da si jih potomci zapomnijo
- vsem posam. dogodkom da racionalno razlago
- zavrača legendi
- zavestno raziskuje vzroke dogodkov v odnosu političnih sil, v drž. interesih, v polit. strankah, v člov. naravi
- glavni cilj: pouk za bodoče politike
- pragmatično ZGP se je omejevalo / nanašalo izključno na politiko, na vprašanja drž. interesov in moči
- pisec / stvaritelj enostranske polit. zg.
- njegovi nasledniki so prevzemali predvsem načini izražanja: patos in retoriko
- loči povode od vzrokov
- obrat k iskanju realnih vzrokov (novitete)

HELANIK: - tvorec gr. kronologije (sistematizacija tradicije kronološko)
- zbiral je zg. vire; začetnik erudicije
- prvi sestavil kronološke tablice, popise arhontov in zgod. Aten

KSENOFONT: - „Helenska zgodovina" → pisal o dogodkih od 411–362
- znan po svojem delu „Anabasis" → opisuje kako je vodil grško najemniško vojsko perz. vladarja Kira mlajšega iz Sr. Azije nazaj v Grčijo in jo naposled predal Spartancem
- „Kirupedija" – neke vrste zg. roman v katerem idealizira perz. carja Kira st. in mu pripisuje lastne aristokratske ideje

v helenistični dobi postane izrazita delitev ZGP na erudicijo (zbiralsko smer) in na zgod. zgodb (prevladujejo govorniški elementi, zabava = namen)
edino delno ohranjeno delo helen. dobe je zgod. Sredozemlja od 264-144
tretjega velikega zgod. POLIBIJA → hotel je odgovoriti kako in zakaj so Rimljani v tako kratkem času zagospodarili Sredozemlju → vzroke vidi vrlinah in ustavi rim. republike

↳ o dogodkih pripoveduje kot soudeleženec in opazovalec

↳ prepričan je, da lahko zgod. pišejo samo ljudje s praktičnimi življenjskimi izkušnjami in tudi ti bi morali to smatrati enako pomembno kot svoje politične funkcije

↳ zgodovina ima nalogo poika za praktične politike in kot taka ne sme samo opisovati, ampak mora tudi dogodke razložiti

RIMSKO ZGODOVINOPISJE

Gr. ZGP je služilo kot obrazec, vendar so ZGP dali svoj pečat; vlogo: globoka povezanost s preteklostjo, katero je spodbujal kult prednikov v rim. družini

enatorji so sistematično zapisovali pomembne drž. dogodke, imena vrhovnih agistratov in po letih ustvarjali rimsko analistiko

dogodke so prikazovali v skladu z določenimi polit. in družinskimi interesi → pristranski

letopisi (anali): služili kot oblika, vsebina: zgod. - zgodba polna legend in mitov

KATON: - prvotno rim. analistiko je povzdignil na višjo stopnjo
- pisec 1. zg. dela v lat. jeziku: Origines (začetek Rima - 149) → svoj interes je usmeril na dogodke, ki jih je smatral za pomembne v zgod. rim. narodo

v 2. st. pr. n. st. so se pod vplivom Polibija pojavila zg. dela, ki niso imele oblike letopisa i vrhunec: GAJ SALUST KRISP

↳ književnik, peše na temelju lastnega aktivnega polit. izkustva

↳ pragmatične namere

↳ zg. = veja etike, ki pa je spet del retorike
↳ kaže polit. angažma i piše o Katilinovi zaroti
↳ njegovo 2. delo: Jugurtija
↳ moralizira v svojih delih

JULIJ CEZAR: - z jasnim & enostavnim jezikom je pregledno opisal svoje vojne podvige in kariernem bralcem omogočil vpogled v delavnost velikega državnika in vojskovodje
- bil vzor piscem vojne zgod.

TIT LIVIJ: - vrhunec rimske analistike
- opus tb urbe condita (od ustanovitve mesta Rim – 9. pr. n. št.) → 1/3 je ohranjena → kaže, da ne gre za kritično zg. delo, ampak častitje patriotsko hvalnico vrlin in dosežkov rim. republike
- zg. = del knjižnosti
- tipično za njegovo delo: velika širina, v glavnem uporablja vire druge roke, veliko anekdot; podaja vrednostne sodbe;
- zbere veliko legend
- slog: sprva preprost, potem patetičen
- mimo namena biti nepristranski; namen: da opomni
- ZGP postane prilizovalsko (cesarjem)

zgodovinopisje v dobi rim. cesarstva: raznoliko, v gr. in lat. jeziku; notranji vzroki: dvorniška tragedija, njena preteklost; praktična vrednost: ležerenje dogodkov v zvezi s koledarjem

KORNELIJ TACIT: - etnografski spis Germanen, da bi Rimljane seznanil z barbari proti katerim so se borili
- napisal še Historie in Anales
↳ predstavi svoje ZGP:
- analistična periodizacija
- povezava geogr., psihologije, etnogr.
- moralizira
- naloga: da moralne kvalitete ne padejo v pozabo
- uporablja: ankete, pisane dokumente, ustne spomine
- gre mu za prikaz dogajanja

- temeljni ton njegovega dela je pesimističen

FLAVIJ: - izjema od prilizovalcev
- „Židovske vojne", „Židovske starine"

PLUTARH: - v času cesarstva se je razvila biografija
- najbolj izbrazen in plodan gr. pisec svojega časa
- „Vzporedni življenjepisi" → po parih prikazal gr. & rim. osebnost → poslušal se je zgodovino kot ogledalo v katerem se človek lahko primerja z vrlinami velikih zg. osebnosti

SVETONIJ: - „De vita Caesarum" (od Cezarja do Domicijana) → književna vrednost
- ustvaril je obrazec, ki je dal okvir srednjeveškim življenjepisom

Antično ZGP je imelo različne oblike. Grško in rimsko ZGP sta deloma ostala na površnem opisu dogajanja, deloma pa sta naredila prve korake k k. kritični vrsti, racionalni razlagi zgod. pojavov in resnejšemu razumevanju časa in prostora.
ZGP v antiki je bilo najpogostejše plod avtorjevega lastnega politk izkustva, veja retorike, služilo pa je predvsem kot pouk o človv. vrlinah in pomanjkljivostih, o patriotizmu, o vojnih & polit. veščinah

Edini pisec antike, ki je pustil sled sistem. razmišljanja o zgod je bil Sirijec LUKIJAN: polemik, satirik, zgodovinar

② ZGODOVINOPISJE SREDNJEGA VEKA

- zrasto na antični in krščanski zapuščini

bizant. ZGP je bilo neposredni naslednik grškega ZGP

2 tipa evropskega srednjeveškega ZGP: latinskega Zahoda in grškega Bizanca

krščanstvo je omogočilo celovit pogled na zgodovino (izključno versko stališče)

Čas se začne s stvarjenjem sveta, skozi staro in novo zavezo, preko piščeve sedanjosti do 2. Kristusovega prihoda in sodnega dne. srednjeveški zgodovinar ne postavlja vprašanja ZAKAJ? → Bog je ustvaril svet in usmerja zgodovino

kritični duh antike se je povsem izgubil v ZGP latinskega Zahoda srednjeveški zgodovinarji so verjeli tradiciji, ampak je niso prevejali, ker je v njih domišljija nadvladala razum in tako niso razlikovali epa o nekem zg. dogodku od njegovega resničnega poteka

zg. - veja književnosti

ZGP ima praktičen namen, da zabeleži dogodke in služi kot spomin škofijam, samostanom, plemiškim družinam, ..

zg. - dodatek gramatiki, retoriki in teologiji

naloga ZGP → odkriti sledi božje interveneje v zg. dogajanjih, pomagati bulobnikom, da se poslužijo izkušenj prednikov na moralnem in polit. področju, obveščati o preteklih dogodkih, omogočiti/nuditi umetniški užitek in zabavo

ZGP so pisali duhovniku, pogosto po naročilu svet. velikanov; v lat. jeziku v ljudskih jezikih so v glavnem nastajale pesmi (slavile mit junake, dogodke); e pesmi so imele večji vpliv na zg. zavest kot knjige duhovnikov

ih od. 12. st. se pojavlja več zg. del v ljudskih jezikih

azširjena: „misel" o 6 obdobjih sveta, ki se pokrivajo z življ. obdobji človeka, sako obdobje personificira 1 biblijska oseba; 6. obdobje se začne s Kr. rojstvom inga periodizacija je temeljila na prerokbi iz stare zaveze o 4 kraljestvih srednjeveško ZGP je imelo različne oblike: svet. kronika, origines, anali, vitae, gesta, ...

SVETOVNE KRONIKE

obrazec ustvaril Evzebij iz Cezareje, hkrati tudi prvi pisec cerkvene zgod. skušal je pogansko zgod. podrediti osnovnim etapam biblijske zgodovine z namenom, da bi dokazal višjo starost in premoč biblijske nad gr. tradicijo zato je izdelal sinkrono/istočasno svet. zgodovino od Abrahamovega rojstva do l. 325.

pokazal je, da je v kronikah potrebno zajeti cel svet (takrat še omejen na Sredozemlje)

v svoje delo je vnesel dokumente s katerimi je razpolagal

delo je bilo napisano v gr. jeziku, ohranjeno samo v Hieronimovi latin. verziji (podaljšana do leta 387)

Avguštin: O božji državi (De civitate dei) → temeljna sestava srednjeveške filozofije zgodovine; obračunal s poganskim Rimom → ne priznava mu nobene vrednote; v toku 6 obdobij od svojega nastanka je človeštvo živelo v svetu, ki ga je zaznamoval spor med božjo in satanovo državo; obe državi sta nevidni in se ne moreta poistovetiti s cerkveno oz. svetovno oblastjo; šele ob posledni sodbi bo država svetlobe/luči zbrala rešene in država teme preklete; Avguštin uči, da krščanska oblast (cerkv. & svet.) prehaja od boga, če izpolnjuje poslanstvo, da ljudi pogreznjene v izvirni greh, prepelje v božjo državo; v nasprotnem primeru ona postane orodje hudiča

Orozij: Zgodovina proti poganom (Historiae contra paganos) → sr. ZGP je dal osnovni obrazec s poenostavljanjem Avg. nauka; njegovo delo je bilo spodbuda za širjenje ideologije o 6 obd. sveta in o 4 kraljestvih; povezal je rimsko in krščansko zgod., ker je smatral, da je edino rim. cesarstvo lahko zaščetnik vere in da bo po njegovem padcu prišel Antikrist.

Izidor iz Seville: bil prepričan, da rim. cesarstvo kot svet. sila ne obstaja več in da ga je zamenjala cerkev, zato je svojo kroniko (do 627) periodiziral po 6 svet. obdobjih; nadaljeval antično tradicijo s svojim razumevanjem, da je zgod. poročilo prič, zg. = del gramatike = del retorike; razlikuje med mitom & legendo kot fikcijo in zgod., ki išče resnico; zgod. lahko piše samo na temelju osebnih zkušenj, za interpretacijo preteklosti pa se mora zadovoljiti z zbiranjem in prepisovanjem dostopnih prejšnjih del.

zgod. je pripisal nalogo, da išče resnico in poučuje o dobrem in zlu na izbranih primerih
- po muslim. osvajanjih se je center lat. krščanstva postopno iz Sredozemlja prenesel na Z in S. Evrope
- Beda Venerabilis = prvi pisec svet. kronike narodov evrop. severa; napisal Cerkveno zgod. angl. naroda
- Otto iz Freisinga → predstavlja vrhunec svet. kronike v 12. st.; delo: Zgodovine 2 držav → piše o 2 Avg. državah (ne poistovetuje božje države s cerkvijo); piše zgod. znotraj obrazcev o 6 obdobjih in 4 kraljestvih; od Orozija prevzame misel o pozitivni vlogi rim. cesarstva, zaščitnika cerkve

② ORIGINES (origo gentis = poreklo naroda)
- vzpon barbarskih ljudstev in držav je pogojeval novo vrsto ZGP = pripovedujejo o poreklu narodov
- od 6. st. naprej nastali številne kronike o Gotih, Frankih, ...
Gregor iz Toursa → zgod. Frankov; Beda Venerabilis; Pavel Diakon = Zgod. Langobardov, ...

③ ANALI
pisali v glavnem duhovniki, ko so beležili pomembne dogodke za svoj samostan; pogosto so to delali tudi po naročilu svet. vladarjev

) VITAE (2) vljenjepisi)
najprej svetnikov, potem svet. vladarjev
niso se ozirali na vrstni red pojavov, da bi lahko dali povezano sliko junaka, ki je bolj temeljila na legendah kot na stvarnosti
vse vitae → isti obrazec
Vita Caroli → napisal Einhard

GESTA
od življenjepisov se razlikujejo po tem, da obveščajo o dejavnosti različnih osebnosti, ki so si sledile na dol. položaju.

IZANTINSKO ZGP
prekaša ZGP latin. krščanstva
ravdih nad grškim izročilom (Tukidid, Polibij)
z zgod. se ukvarjajo vplivni udeleženci v zgod. dogodkih
2 vrsti ZGP: monografija, svet. kronika
namenjena izobraž. slojem — duhovniki

dela obdelovala predvsem zgod. svojega časa, vendar so bila bolj zaokrožena
ni se ukvarjala s spletom vzrokov & posledic.
začne se z: PROKOPIJEM IZ CEZAREJE
↳ v 3 delih opisal Justinijanovo vladanje
↳ Belizarjev tajnik i opisoval dogodke iz lastnih izkušenj
↳ njegova dela so dragocen vir za njegov čas in za zgod. Jižnih Slovanov
↳ vzor biz. piscem 11–14. st.
KONSTANTIN VII. PORFIROGENET: – De administrando imperio (o vodenju, upravi cesarstva; tudi vir za zgod J. Slovanov)

③ HUMANISTIČNO ZGP

zanimanje za živi svet takšen kakršen je in za možnost njegovega spreminjanja v korist človeka
zgodovino sedaj pešejo književniki, publicisti, diplomati, državniki
z neodvisnostjo od srednjeveške filozofije so humanisti ustvarili pogoje za moderno zgod. vizijo
bili so sumničavi do neverjetnih zgodb, ki so se prenašale z ustnim izročilom
položili so temelj podržavljanju zg. misli, kar je eden od predpogojev za moderno ZGP
bili so bibliofili in zbiralci rokopisov, prvi so objavili zbirke virov →
ravnali so se le po zdravi pameti (→ ni so še imeli pravil za ugotavljanje avtentičnosti textov)
s komentiranjem so skušali texte razložiti
postavili so temelje filologiji in razvoju erudicije

HZGP je dobilo klasično obliko v Italiji
samozavesten pogled na svet so it. hum. povezovali z idealiziranjem antike, ki je bila vjehova učiteljica metod, stila in kompozicije
zg. = književna zvrst; veja retorike; cilj = književni doživljaj
predmet interesa je bila samo dejavnost velikih osebnosti v polit. življenju
retorična, politična zgodovina it. hum. je imela pragmatičen značaj; zg. dejstva so vrednotili po pomembnosti in poučnosti za politike & vladarje
dela so postala sredstvo polit. propagande, kateri so služile številne biografije vladarjev
interes države in vladarjev je bila osrednja točka it. hum. ZGP, zato opisuje zključno polit. dogodke in vojne in polit. in oj. institucije
vedno so poskušali razlagati zg. dogodke
vroke dogodkom so iskali predvsem v spletkah, ambicijah in strastek polit. akterjev
paralelno z ZGP se je pojavila biografija → hum. biogr. je postala zametek modernega ZGP kulture in umetnosti
pojavi se tudi erudicija; njena naloga: zbiranje in kritično prirejanje textov in dokumentov, ki lahko služijo zgodovinarju; vendar er. še ni posebna disciplina → še ni bilo mogoče sistematsko, kolektivno delo; oni so primerjali texte, izbirali tiste, ki so se zdeli najverodostojnejši (vedno najstarejši text)
konec renesanse je imelo ZGP namen: estetski užitek ali polit. pouk
Leonardo BRUNI: pisec zgod. Firenc v 12 knjigah → želel prikazati zgod. mesta od nastanka do 1404; pri tem je nekritično oponašal antičnotradicijo in pripovedoval kot o tragedije se heroji ... to delo je začetek modernega ZGP
F. BIONDO: prvi erudit; objavljal vire v abecednem vrstnem redu, kadar je šlo za topografijo ali institucije; v kronološkem vrstnem redu v zvezi z zgod. podatki; prvi je skušal ustanoviti obča/splošna načela kritike virov; osnovni kriterij: verjetnost podatkov
L. Valla: tudi značilen za začetke erudicije; uporabljal je filološko kritiko ne samo za vire srednjega veka ampak tudi za antične texte, ki so jih ostali hum. smatrali za svete; analiziral je

Konstantinovo darovnico → ugotovil, da je iz 8. st. ni ne iz 4. st.

N. Machiavelli: - vrhunec it. hum. ZGP

- interes države je nad interesom posam. in stranik; treba ga je uveljaviti v življenju z vsemi sredstvi

- težil je k ustanovitvi it. države z. močno vlado, ki bi Italijo lahko obranila tuje invazije; to bi lahko uredil samo velik vladar, čigar lastnosti je v svojem delu skušal M. opredeliti

- „Zgodovina Firenc": M. se je približal spoznanju o razvoju člov. družbe in o medsebojni povezanosti zgod. pojavov

- glavno gonilno silo zgod. gibanja je videl v velikel osebnostih in v polit. borbah, ki so bile v bistvu socialni spori

- vplival na kasnejša polit. razumevanja in na evropsko polit. ZGP.

Guicciardini: - „Zgodovina Italije" → prvo delo, ki je zaobjelo polit. problematiko cele Italije in ne samo 1 mestne državice in do neke mere tudi evropske meddržavne odnose

- skušal je izraziti kontinuiteto in medsebojno povezanost zgod. pojavov

Jean Bodin: - cilj in smisel zg.: pragmatičen, političen, moralni, estetski

- nova je pri njem misel o zakonitosti zgod. toka → bil je prepričan, da na zgod. najprej vplivajo geogr. pogoji in klima v kateri ljudje živijo; ti dejavniki vplivajo na psihične lastnosti narodov, ki določajo usodo ljudi

- dal je prednost svojim času in njegovim kulturnim, polit., ekonom. dosežkom

- spremembe se gibajo s progresivno linijo

- opozarjal je na potrebo kritike zgodovinarjev in piscev virov

- kralec bi moral primerjati različne avtorje, ki pišejo o sti stvari, da bi si lahko ustvarili primerno sodbo

- bil je proti antični in srednjeveški koncepaji, da je zgod. veja retorike, gramatike, teologije ali filozofije

- zato njegova dejavnost pomeni prvi korakt na poti zgodovine k samostojni disciplini

④ ERUDICIJA KOT POSEBNA DISCIPLINA

-tehnika kritične analize virov kot sredstvo in predpogoj interpretacije zgod. pojavov se je začela razvijat pri nekaterih hum. piscih; znaten korak naprej je dosegla v času reformacije

v 17. st. kritičnost postane sestavno orodje za presojo verodostojnosti podatkov v viru

velik napredek erudicije v 17. st. je bil mogoč, ker je vse temeljilo na kolektivnem, organiziranem raziskovanju

še posebno benediktinci in jezuiti so se lahko ukvarjali z erudicijo z uporabo svojih bogatih knjižnic, zbirk rokopisov in listin

erudicija je postopoma ustvarjala metode in tehnike zg. znanosti, ki so klasično obliko dobile v 19. st. v Nemčiji.

naloga eruditov v 17. in 18. st.: zbiranje virov, njihovo objavljanje v obliki slovarjev, repertorijev in zbirk virov; pri tem so sistematsko izgrajevali discipline, ki jih od zač. 19. st. imenujemo pomožne zg. vede

jezuit Jean Bolland: uspel mu je največji podvig izdaje virov erud. 17. st.; velika zbirka biografij svetnikov → bolandisti jo končajo v 19. st.; namen: življenjepise svetnikov „osvoboditi" legend in se tako zoperstaviti napadu humanistov in protestantov na kult svetnikov; s kritično analizo tekstov so skušali ugotoviti najstarejše vire in njihovo avtentičnost in verodostojnost; → velik napredek v procesu nastajanja kritike virov

temelji pomožnim zgod. vedam so postavili benediktinci sv. Maura; Jean Mabillon → temelji pravila kritike listin → diplomatika

eruditi niso imeli širše bralske publike; njihove razprave so bile namenjene strokovnjakom

zgodovina je bila ločena od zgodovinje in bila še vedno vrsta književnosti

pojavje zgod. + erudicije → dolg proces, končan v 19. st.

⑤ ZGP V RAZSVETLJENSTVU

temelji na racionalistični filozofiji
razvilo se je pod vplivom Renea Descartesa iz njegove misli, da je bog dal ljudem razum, da bi lahko spoznali zakone narave, ki jih je on ustvaril
o Descartesu se znanost deli na več področij ampak v svojem bistvu je ona ena sama ni se lahko reducira na matematiko
zgod. je D. prezrl; v njegovem svetu so obstajali samo večne resnice metafiziki in stvarne resnice fizike
racionalizem ni bil vedno nezgod. kot pr. D.; W. Leibnitz je razdelal misel o kontinuitetih zg. toka
vpliv naravoslovnih znanosti se zamenjuje v RZGP
naloga: opravičiti odpor buržoazije proti fevd. družbi na temelju celotnega do takrat poznanega izkušenj svet. zgod.
razmišljali so o možnosti uporabe metod naravosl. znanosti za proučevanje družbe in njene zgodovine
rezultati RZGP so bili odvisni od družbe v kateri je zgodovinar deloval
RZGP je imelo izrazito pragmatičen značaj; potrebno je bilo vzgojiti buržoazijo, da bo razumela svoje interese, zgod. je imela naloga, da sodeluje v borbi proti fanatizmu, cerkvi kot fevdalni institucij, ugnje... niso več cenili antike
bili so prepričani, da razum omogoča premagovanje obstoječega antike in da prekine s srednjeveškim praznoverjem; zato so ponavadi preteklost prikazovali kot nesrečo, zločin in norost
napredek človeštva je lahko svoj vzpon začel šele v obdobju razsvetljenstva v borbo za razsvetljeno in razumno družbo
gonilna sila tega razvoja je bila lahko samo ta družba, ki bi bila na čelu s pametnimi vladarji
zgod. pojavi so bili posledica strasti, napak ali modrosti in plemenitosti velikih osebnosti; širših slojev družbe sploh niso videli
zgodovina je bila polna naključij

opazili so vsaj nekatere oblike zgod. gibanja (novost)
vedno so zastavili problem vzroka in posledice, čeprav so pri tem ostali bolj na površju
filozofija racionalizma jim je nalagala potrebo, da iščejo globje, skrivne izroke pojavov
razsvetljenci so nadvladali izključno zbiranje dejstev eruditov 17. st. s svojo težnjo, da iščejo vladajočo idejo v pojavih in jo tudi razlagajo
niso jih več zanimale samo vojne, diplomacija, spori; zanimali so jih problemi gospodarstva, intelektualni razvoj v knjižnosti, umetnosti in znanosti ter različni družbeni problemi
smatrali so, da širšim slojem ni mojo nobene vloge v gibanju družbe, da so pasivni & neizobraženi
nisoveč vnašali govorov zgod. osebnosti v svoje texte, niti se niso več ukvarjali z moralnim pridiganjem
dela so pisali predvsem, da bi zadovoljili radovednost razuma
VOLTAIRE: - vzor RZGP; filozof & knjižnik
- ukvarjal se je s skoraj vsemi problemi moderne zgod.
- postavil temelj svetovni zgodovini in s tem dal pobudo za razvoj zgod. misli
- prvi uporabil izraz „univerzalna" zgodovina
- uvedel pojem filozofija zgodovine
- „Stoletje Ludvika XIV." → utemeljil svoje optimistično pričakovanje, da bodo vladarji pod vplivom razsvet. absolutizma razširili svetlobo razume po celem svetu in na vseh področjih; vladavina L. je začela z reformo države, ki jo je izvedel razsvetljeni despot in se končala z napredkom proti razumni družbi, sveda v interesu buržoazije
- opustil dotedanji kronološki opis dogodkov, natančen opis bitk, trudil se je iz množice dogodkov izpostaviti tiste, ki jih smatral za tipične
- v delu Stoletje L. XIV. je skušal prikazati različna področja družbenega življenja; umetna delitev teh področij je onemogočila pojasnitev medsebojnih zvez pojavov

- 1. delo je prvo poročilo o celotnem življenju v 1 državi
- to delo je slavospev človeškemu umu; zasluga za njegov napredek oz. za vzpon meščanstva gre kraju

Esej o običajih in duhu narodov: - prvi poskus svet. zgod, ki skuša zaobjeti pojave v vseh velikih kulturnih središčih na svetu v vseh čas. obdobjih in različna področja družbenega življenja

- začne se z uvodom o poreklu človeka, kulture in vere

- dal je prvi pregled zgod. srednjega veka v ZGP, vendar s stališča svojega odpora proti cerkvi kot feudalni ustanovi

svet in človeka je smatral za stroj

ni se posluževal rezultatov erudicije → zato je bila njegova kritika slaba

angleško ZGP: ostalo bolj tradicionalno → empiričnost, trezmost, obdržal so humani. oblike

prvi poskus pregleda angl. zgod.: David Hume → z zgodovino skušal opravičiti svoje filozofske poglede; zbiral je podatke, ki so lahko ilustrirali njegovo stališče; ni se oziral na zg. kritiko na temelju erudicije; bil je prepričan, da je človekova narava vedno enaka; gonilno silo zgod je videl v razvoju idej, znanja in morale

Edward Gibbon: - prvi, ki mu je uspelo združiti zg. kritiko (ki je temeljila na metodah erudicije) in pospešitve zg. pojavov razumljenih s stališča razsvet. filozofije

- izčrpno se je posluževal vsiod in rezultatov filologov in eruditov v delu ↘

- Zgodovina propadanja in padca rimskega cesarstva → spremljal je razvoj rimske države od 2. st pr.n.št. do 1453 in pri tem pokazal smisel za zgod. kontinuiteto kot še nobeden pred njim...

- Montesquieu: - napisal samo 1 zgod. delo, ampak je kot filozof zelo vplival na razvoj zgod. misli
  - v zgod. išče neke konstante, dejstva, ki se ponavljajo
  - „Duh zakona": ukvarjal se je z raziskovanjem porekla in razvoja polit. institucij in oblasti
  - spoznal je, da so polit. ustanove in zakoni del družbene celote
  - družba in njene institucije so podvržene splošnim zakonom, ki jih M izvaja iz vpliva klime in okolja
- G. Vico: - človek ustvarja zgodovino, zato ja lahko tudi spozna
  - ni se zanimal samo za polit. zgod., ampak za vso duhovno in materialno dejavnost človeka
  - v svojem delu se je zoperstavil nauku o nespremenljivi naravi človeka s poudarjanjem dinamike zgod. gibanja

RZGP v Nemčiji se je razvijalo pod vplivom franc. in angl. vzorov; nosilci: konzervativno usmerjeni profesorji

↳ A. Heeren: ekonomski zgodovinar; raziskoval kako človek zadovoljuje materialne potrebe in kako to vpliva na polit. priložnost

↳ J. Möser: raziskoval družbene strukture; nasprotnik razsvetljenstva; rešitev je videl v svobodi in varnosti kmetov → zato je hotel preproste ljudi poučiti, kako bodo kljub družbenim & polit. spremembam obdržali svojo svobodo in imetje; prvi je sistematsko pisal zgodovino ustavnih ureditev, uprave in socialnih struktur; prvi je dokazoval povezanost ekonomskega in polit. področja družb. življenja; prvi nemški zgodovinar, ki je skušal odkriti pomen posamezniga zgod. dogodka v okviru medsebojne povezanosti družbenih pojavov; uvedel novost v kritiko virov → tudi notranja kritika virov / dokumentov → kako se vir „obnaša" do zgod. dejstev

↳ J.J. Winckelmann: opustil dotedanji pristop k umetnosti → na umetnost je gledal kot na pojav podvržen splošnim zgod. taku; umet. delo je doživljal kot del celotne kulture dot. obdobja; prvi napisal zgod. umetnosti, razumljeno kot obliko aktivnost človeka duha

v Nemčiji se je pojavilo ZGP pod vplivom Rousseau-ja → njegov naslednik v Nemčiji je bil F. Schiller

⑥ VPLIV NEM. IDEALISTIČNE FILOZOFIJE NA ZGP

v 19. st. je vloga zgodovine v družb. življenju izredno narasla
pojavi se ideja historizma → smer, ki je nastala v odporu proti racionalističnem razumevanju razsvetljencev o stalni Čl. naravi
na vseh področjih je nastala slika gibanja in spremeljivosti sveta
ideal. historizem = prava stvarnost so ideje in čeprav se je oziral samo na gibanje idej je vzpodbudil hiter vzpon zgodovine, dobila je pomembno vlogo
do zač. 19. st. so se klasične zgod. metode že uveljavile; sedaj se jim je pridružil še smisel za zgod., ki je omogočal, da je zgod. raziskovanje dobil svojo sist. tehniko / metodo
šele v 19. st. so podatki, ki jih je zbrala erudicija, postali predmet znanstv. spoznanja in temelj raziskovanja zgod. pojavov
zgodovinarji so skušali metodično raziskati zg. pojave.
Johann Gottfried HERDER:

- ustanovitelj filozofije zgodovine; pojem je uporabljal že Voltaire, Herder je prvi smatral njeno problematiko za predmet posebne discipline
- uporabil je rezultate naravoslovnih in družboslovnih znanosti, da je formuliral idejo evolucije (idejo o zakonitem gibanju resničnosti)
- vedel je, da ima vsaka zgod. struktura svoj pomen, da jo je treba opazovati kot celoto in tolmačiti iz njenega zg. toka
- gonilne sile zg. je videl v zunanji naravi in lastnostih, ki jih je človeku vdihnila Providnost?
- vsak narod ima svojo od Boga dano nalogo, ki jo mora izpolniti; lastnosti različnih narodov so bile gibalne sile svet. zgod.
- svet. zgod. ni bila več abstrakcija in je obsegala raznoliko zgod. posam. narodov in razdobja kot celote

- vsak narod se razlikuje od drugega kot oseba od osebe
- lastnosti posam. narodov so prirojene in izvirajo iz duha naroda (danega od boga); originalnost in individualnost naroda ni več odvisna od fizičnega okolja kot so mislili razsvetljenci
- H. nauk je pomemben za idejo individualnosti v nem. zgod., ker je smatral, da so vse vrednote in vsa spoznanja zgod. vezani, individualne in neponovljive
- bil je prepričan, da vsi pojmi o vrednotah izhajajo iz duha narodov
- za kasnejši razvoj zgodovine je pomembno H. mišljenje, da se lahko zgod. razume samo z vživljanjem v preteklost in nikakor ne z razumom
- dal je temelj karakterističnemu stališču nemškega ZGP v 19. st., ki je optimistično predpostavljalo, da obstaja skladnost med zgod. dejstvi in Providnostjo
- H. misli je morala v zgodovinevijih pohuditi željo, da zaobjamejo veliko različnih dejstev kot celoto; da jih opazujejo kot individualnosti v okviru zgod. toka in da poskušajo ugotoviti, kako so določeni pojavi spreminjali obliko in vsebino

Immanuel Kant: - filozof
- razmišljal o nasprotjih med strastjo, težnjo in interesom posameznika in v glavnem enakomernega gibanja zvet. zg. → prišel je do spoznanja, da ti 2 nasprotji spoja/združuje država, ljudje se podredijo državi, da ne bi propadli v borbi strasti
- gibalna sila zgodovina je v nasprotju med člov. lastnosti in potrebo po družbeno ureditvijo njihovih življenj
- zavedal se je, da obstaja številna področja dejavnosti, ki niso vezana na državo
- na zgodovino je gledal kot na proces, ki vodi proti kulturi in svobodi človeka, pojave je skušal razložiti s pomočjo njihove zgodovine

dialektičen = govorniški, miselni

(1770–1831)

Georg Wilhelm Friedrich HEGEL: – zgod. razvoj je skušal izpostaviti kot samouresničitev „svetovnega duha" s pomočjo dialektičnih stopenj

– razmišljanje o odnosu med „absolutnim duhom" in posamezne zavesti človeka o svobodi, v kateri se lahko ta duh prepozna, je Hegla spodbudilo, da je izgradil svojo dialektično metodo

– v zgodovini je videl zakonit proces v katerem vsako obdobje predstavlja nujno stopnjo v razvoju člov. družbe

– kavračal je mišljenje, da je zgodovina nesmiselni kaos sprememb ali gibanje v krogu;

– poudarjal je zgod. proces, ki stalno napreduje

– tisto staro da je podlago novemu, tj. globjem razumevanju o svobodi

– proces spoznanja svobode se izraža v toku dejavnosti ljudi, ki težijo k zadovoljevanju svojih potreb

– poistovetil je državo in duh naroda

– verjel je, da se lahko najvišja stopnja razvoja svet. duha lahko dosuže v monarhični pravni državi njegovega časa, s katero se organsko povežejo religija, umetnost in znanost

– razvoj države je osnovna vsebina zgodovine (kot Kant); šel je dlje: iz zgodovine izključi narode, ki niso aktivno sodelovali v razvoju države in tudi tiste, ki so po njegovem mnenju zaključili / končali svojo vlogo → izven zgod. so je tako znašla Afrika, Amerika; vsi tisti narodi, za katere je H. smatral, da so na stopnji, ki jo je „svet. duh" že prešel ali se jih splah ni dotaknil

– za razliko od Herderja, ki je smatral, da se v slovanskih narodih skriva gibalna sila bodočega razvoja kulture in svobode; je Hegel slov. narodom odrekel kakršnokoli zgod. vlogo

- nasprotje med njegovim filozof sistemom in stvarnim zgod. razvojem je dvignjen na stopnjo načel, tako da je vse kar njegovemu sistemu ni odgovarjalo enostavno izločil iz svoje zgod. interpretacije; to se je zgodilo večjemu št. narodov in tudi širšim slojem družbe

- bil je prepričan, da širši sloji ne vplivajo na tok zgodovine in da potrebujejo velike osebnosti, ki jim pokažejo pravo pot

- zgodovina je neskončen samorazvoj

Ideje i zakonitost je videl edino v razvoju duha; zato njegova filozofija ne more razlagati resnične zgodovine, ker zanj člov. praksa ni gibalo zgodovine

- nemška idealistična zgod. 19. st. je nepostavljala individualnost in neponovljivost zgod. pojavov v nasprotju s Heglovo mislijo o zgodovini kot zaprtem logičnem procesu

- Wilhelm HUMBOLDT: - osnovne nauke nem. ideal. filozofije je neposredno povezal z raziskovalno prakso zgodovinar

- formuliral temeljne predpostavke nem. ideal. zgod. v 19. st.

- Ljudska zgodovina ima iracionalen značaj

- menil je, da morajo naravoslovne in zgod. znanosti meti različne metode

- da bi zgodovinar lahko razumel življenje, mora s pomočjo kritične metode in vladajoče idej povezati posam. dejstva v logično celoto in jo spoznati v njeno bistvo; zunanji opis dogodkov je šele prvi korak proti temu cilju → tisto kar se je zgodilo je samo deloma vidno čutnemu svetu, ostalo mora zgodovinar uganiti in občutiti

- kot Herder želi vživljanje zgodovinarjev v duh preteklega družbe in kulture in s tem je formuliral enega od osnovnih temeljev nem. ideal. zgod.

– zahteval je povezavo posebnega in splošnega, dejstev in ideje, in ne samo opis dogajanja

– proces proučevanja preteklosti mora imeti

3. faze: zbiranje materiala, kritično raziskovanje resnice in njena „najdba" s pomočjo idej; tako bi zgodovinar izpolnil svojo nalogo, da opiše kako se ideje uresničujejo v zgodovini

– popolnoma je prekinil z razsvetljenstvom in njegovo idejo humanosti (-človečnosti) in razuma

– zgodovina je postala dinamična sila s katere človeški razum v glavnem ne more obvladati

– poudarjal je pomen države in narode v zgodovini → vplival na prepričanje nem. zgo. o središčni vlogi države in polit. življenja v zgod. toku

nem. ideal. filozofija je v zgodovini videla zakonit in njen proces (to mnost je izvajala iz filozofije in metafizike)

zg. zakonitost ni bila vezana na praktično dejavnost ljudi → njihov vpliv na lastno zg. življenje se je zmanjševal; zato je zgod. ostala mističen proces in filozofija se je odcepila od zgod.

filozofija zgod. postane abstraktna shema → filozof se ne želi ukvarjati s stvarnimi / resničnimi zgod. dejstvi

Johann Gottlieb FICHTE → zgod. je odrekel vsako filozofsko vrednost, zgodovinar je lahko samo analist (pripovedovalec o posam. preteklih dogodkih)

ideal. filozofija je dala temelj doživljanju idej kot izključnih gib. sil zgodovine; pojavi v življenju so samo simboli skrivnih, vendar pravih realnosti → idej

niso se ukvarjali kako so se te ideje nastale; pozneje so se pač v zgodovini

ideal. zgodovinarji so se obračali izključno k znamenitim osebnostim, piscem in državnikom, ki so oblikovali ideje; širši sloji družbe jih niso zanimali

za nem. ZGP so bile gibalne sili zgod. ideje velikih, ustvarjalnih

osebnosti in ne kolektivne moči družbe
z enostransko koncepcijo o podvrženju družbe državi je ideal. filoz. vplivala na nem. ZGP, katerega glavni predmet raziskovanja je postala država
šele ZGP pod vplivom ideal. fil. je posvetilo pozornost na celoto velikih duhovnih gibanj (npr. protestantizem, protireformi, ...)
id. fil. je izpodbudila razvet genetične zgodovine s tem, ko je vplivala na končno združenje zg. interpretacije in njenega genetičnega načela z erudicijo i s svojim učenjem o državi pa je pomogala ZGP, da se je „zaprlo" v ozek polit. okvir

(8) ZDRUŽITEV ERUDICIJE IN GENETIČNE ZGODOVINE

razvoj zgodovine na poti k samostojni znanst. disciplini je potekal po 2 tirih:
na eni strani so eruditi pripravljali kritične izdaje virov, večina zgod. pa je na drugi strani opisovala zgod. dejstva v glavnem na temelju slučajnih nepreverjenih obvestil → prva stopnja zgodovine kot znanosti se je lahko pojavila z združitvijo teh 2 smeri
že Gibbon in Chöser sta to poskušala → vidni rezultati
ta proces združevanja končan šele v 1 1/2 19. st. z deli Niebuhr-ja in Ranke-ja, ki ju smatramo za prva mojstra tradicionalne oblike naše znanosti
postavila sta temelje uporabi zg. metod; te klasične metode zgodovine so bile v glavnem za polit. zgod.
ZGP humanizma, razsvetljenstva in romantike je nilo v glavnem narativen in pragmatičen značaj, čeprav je bil več ali manj prisoten smisel za spremembe v času
šele stopnja genetične zgod., ki je raziskovala kako so zg. dejstva postala tisto, kar v danem obdobju so, je začela ustvarjati pogoje za zg. kot znanost (tj. spoznanje določenih zg. pojavov v toku njihovega gibanja v času)
pod vplivom romantike, nem. ideal. filozofije in sistem. oblikovanja zg. metod in tehnik, je zgod. v Nemčiji postala disciplina, ki je

imela velik vpliv na razvoj duhovnega življenja v 19. st.
zg. znanost se je najprej razvijala na nem. univerzah, kjer je na FF dobila pomembno mesto kot posebna disciplina

erthold Georg Niebuhr: - prvi zgodovinar, ki je povezal privlačen način opisa preteklih dogodkov iz romantike s kritičnim postopkom erudicije, še posebej s filološko metodo

- pisec zgodnejšega obdobja „Rimske zgodovine"
- uporabil je delo F. A. Wolfa, ki je svojim uvodu Homerju dal primer pozitivne filološke kritike
- delal je še napake, ker so mu manjkala osnovna sredstva za kontrolo, zbirk virov je bilo še malo in ker je deloval pod močnim vplivom reakcionarne romantike
- bil je dlosejev učenec, tako kot on je zg. dejstva presojal s stališča interesov svobodnega kmeta
- Rim je bil idealna država, ko so na začetku njegovi meščani / državljani bili kmetje
- v okviru družbene strukture je skušal povezati razna področja člov. življenja

Leopold RANKE: - izvedel odločilni preobrat v zg. znanosti in je pomembno vplival na njen razvoj v Nem., v drugih evrop. državah in tudi v Ameriki

- ustvaril je norme za način znanstvenega dela zgodovinarja
- delo: „Zgodovina romanskih & germanskih narodov 1495-1535" → prvo delo moderne zg. znanosti in ključni dogodek v razvoju genetične zgodovine
- v uvodu se je Ranke zoperstavil pragmatični zg.
- svoja stališča je ilustriral s kritiko zgodovinarjev 15. in 16. st (Giucciardini, Macchiavelli).
- v tej svoji prvi knjigi je obdelal samo vprašanje kritike objavljenih del starejših zgodovinarjev
- samo zgodovinar, ki je pravilno ocenil značaj nekega starejšega zgod. dela, kako sodi o verodostojnosti njegovih podatkov

- posluževal se je poročil benečkih poslanikov ; z arhivskimi dokumenti se ni ukvarjal
- politične dogodke je pročenjeval skoraj izključno s stališča vlade in vladarjev
- videl je samo tista dejstva, na katera je so neposredno opozarjali diplomatski viri
- dal temelje ozki diplomatski zgodovini
- s svojo željo, da želi pisati samo o tistem, kar je res bilo, je težil k popolni objektivnosti zgodovinarja
- uspel je, na temelju izčrpne kritike virov, previdnega odmerjanja različnih interesov zg. dejavnikov in vzdrževanja od moralnih sodb, dati mirno in trezno poročilo
- obozevalec pruske države → za pomembno je smatral ~~„skrivno harmonijo"~~ ~~liberalno ustavo~~ „skrito harmonijo" absolut. države in naroda
- konzervativen
- pod vplivom ideal. filozofije in lastnega pozitivnega odnosa do birokratske pruske monarhije je bila glavni predmet njegovega raziskovanja država
- ~~ker je ideal. fil.~~ Ranke je v državah videl individualnost, originalne tvorbe člov. duha in božje previdnosti
- spopad / konflikt med državama in državni egoizmu v njem je „dobil" dostojanstvo, postal je osnovno gibalo nove zgodovine
- zunanja politika ima primat nad notranjo politiko
- določena polit. uredtev se ne more prenašati iz ene v drugo državo, ker ima vsaka država svoje posebno duhovno bistvo
- duhovni principi, katerih izraz je bila država, so po Rankeju delovali preko idej državnikov ; → ~~osnovni~~ začetniki (pobudniki) zgodovine so bile po R. velike osebnosti
- dal je dol. predpogoje, ki so v obdobju imperializma konec 19. st. tudi v zgod. ustvarili ideologijo, ki je odkrito govorila o potrebi nem. države*
- njegova stališča so predstavljala korak naprej v primerjavi z romantiko

*pomoči in nasilju

- dejavnost ni ideje državnikov je izvajal iz njihovih namenov, so nastajali na temelju mednarodnih odnosov ni ne več iz duha naroda ali njihovih lastnosti → to je razširilo krog virov, ki katerimi je lahko razložil dejavnost politikov ni vlad

- ustvarjal pod vplivom ideal. filozofije, čeprav je zavrnil Heglovo stališče o absolutnem duhu

- prekinil je s razumevanjem zg. pojavov na temelju abstraktnih idejnih sistemov; sprejel je vpliv romantike in Humboldta v svojim poizkušanju, da poveže stvarnost ni idejo v živo celoto realno-duhovnega

- želel je raziskovati vodilne ideje v prejšnjih stoletjih

- Hegel je obtoževal Ranke-ja, da je samo preprost zgodovinar, izgubljen v posam. dejstvih; R. pa je obsojal Hegla in Fichte-ja zaradi njunih apriori filozofskih konstrukcij brez oziranja na resnično preteklost

- Ranke-jev kritični historizem je imel versko osnovo

- zgod. svet je bil za R. neizmerno bogastvo individualnosti v gibanju, pri čemer je vsako obdobje imelo lastne moralne in duhovne moči

- njegov historizem je imel značaj relativizma, ker ni videl nobenih zakonitosti v zgodovini

- njegov pogled na svet je bil evropo centričen; Evropa → germ. & rom. države, ki so dosegle vrhunsko kulturo in so E. naredile za središče svet. zgod.

- slovem. narodi → imajo drugorazredno vlogo zaščitnika Evrop. kulture od mongolskih in turških vdorov

- skušal povezati racionalno analizo razsvetljenčev z živim romantičnim lokalnim ?

- njegov izključno politični pristop mu je onemogočal, da bi dajel bogastvo idej na različnih področjih

- svoje rezultate je predstavil v čim-bolj popolni kuježivni obliki → realno bi bilo, če bi „produkt" zgodovinarjev imel znanstveni in umetniški značaj, ampak je tudi izpostavljal, da je najpomembnejše, da je

zg. delo nemčno, da prikaže dogodke tako, kot so se zares zgodili

ANALOVSKA ŠOLA
(francoska strukturalno ZGP)

- franc. struk. ZGP ima glavno zaslugo za prekinitev s tradicionalno zgodovino, ki je temeljila na pozitivistični in neokantovski metodologiji
- strukturalizem povdarja strukturo, tj. celoto sestavljenih delov, ki so med seboj v dol. odnosih
- novo ZGP reagira proti pozitiv. ZGP in želi dati zg. raziskovanju večjo stopnjo znanstvenosti

osnovna teorija je spoznanje totalitet, tj. celot družbenih struktur, pri čemer se skuša poslužiti metod družb. znanosti

- najbolje povezana s sociologijo

pristop k zg. pojavom s strukturalno metodo → analiza mesta in vloge elementov v dol. celoti

metoda je statična → ne proučuje razvoj struktur, ampak razlike v situacijah na čas. lestvici, ne prav spremembe

vsa področja čl. dejavnosti so pod dol. pogoji lahko gibalo zg. toka;
v praksi so to najpogosteje ekonomski dejavniki

razvijala je v skupini ok. Henri-ja Berr-a
H. Pirenne: - položil temelje zgod. družb. struktur
- izgradil je teorijo družb. sprememb v sr. veku na temelju zelo solidne podlage zg. dejstev; skušal se je poslužiti sociol metod
- posebno pozornost je namenil nastanku srednjeveških mest, ki jih je povezoval z oživljanjem zgod. v 11. in 12. st.
- smatral je, da je muslimanska kultura propadla zlo z muslimanskim prodorom v 7. st.
- srednjeveška kultura se je začela šele s Karolingi
- bil je član uredništva časopisa, ki sta ga ustanovila Febvre in M. Bloch 1929, Annales → po tem časopisu so novo šolo imenovali analovska šola

Bloch & Febvre: nova teorija zgodovine ni mogoči izgraditi zunaj vsakodnevne ustvarjalne prakse
iskala sta izhod iz nasprotja med površnimi, sterilnimi opisi dogodkov v poljubnimi filoz. shemami v opori na družb. znanosti
razglasili so potrebo približevanje 2 kategorij raziskovalcev: zgod., ki uporabljajo stare in preizkušene metode na zg. dokum. in tisti, ki se posvečajo raziskovanju družb. in ekonomij
časopis je bralce seznanjeval z dosežki in problemi sociologije, geogr., zmogr., statistike, kolektivne psihologije, lingvistike in etnologije, do filozofov sumničavi
tradicionalne vsebine zg. znanosti (politika, pravo, dejavnost velikih osebnosti) so počasi zamenjavala nova področja družb. življenje: mat. proizvodnja, razvoj an, vprašanje dohodkov, ekon. rast, ...
časopis je bil proti mišljenju tradicionalne zg., da je v avtentičnost dokumentov vsebovana vsa resnica, ki jo zgod. išče in da mora samo korakoma slediti dogodke
pripadniki an šole so hoteli osvojiti in organizirati področje vseh znanosti o človeku v korist zgodovine
niso mislili več v okviru strogo linearnega časa
predmet raziskovanja je predvsem človek v družbi, ki spreminja zemljo na kateri živi
analisti odbijajo kakršnekoli sheme in skušajo formulirati svoja splošna stališča izključno na temelju konkretnih raziskovanj
med obema vojnama je dejavnost Analov slabo znan izven franc. maja
prvi povojni mednarodni kongres zg. znanosti v Parizu je bil v znamenju Blocha in Febvre-ja.
potrebno organiz. središče je fr. strukt. šola dobila 1956 z ustanovitvijo 6 sekcije / oddelka za ekon. in soc. zg. -> ta sekcija je izdajala Anale

M. BLOCH: – v svojem delu se je odločno zoperstavil nagnjenosti tradic. zgod., da se ukvarja izključno s fevdalno posestjo, ...

– fevd. družbo opazoval bolj s stališča kmetov

– strukturo franc. agrarne ureditve je raziskoval s primerjalno in regresivno metodo

– raziskoval je običaje, razpored polj, načine obdelovanja

– delo „Fevdalna družba" → rezultati raziskovanja fevdalizma v Evropi (zah. od Labe) od sr. 9. do zač. 13. st.

– v svojih ~~dogodkih~~ delih ne opisuje dogodkov in velikih osebnosti; bolj ga zanimajo podeželjo, plug, kmetje

– služa raziskati celoto-družbeno strukturo

– njegovi rezultati so temelj, ki služi vsakemu raziskovalcu kateregakoli obdobja če le-ta teži k sintetičnemu pristopu

– hotel obraniti zgodovino od zgod. pozitivistov, ki so razočarani nad dejstvom, da se zakoni narave ne morejo uporabiti pri raziskovanju preteklosti, zanikali možnost spoznanja zg. stvarnosti

– „Apologija zgodovine" → želi pokazati, kako in zakaj zgodovinar prakticira svojo „obrt"; poleg tega želi pridonesti k njegovemu napredku

– pozval je mlade zgodovinarje, naj se navadijo razmišljat o razširitvi in poglobitvi zgodovine; želel je, da bi jim pomagala njegova knjiga

– branil je ZG od skepse in stališč, da ona ne more posredovati poznanj preteklosti; v bgu proti misli, da zgodovinar ne more spoznati preteklosti, ker ni bil neposredna priča zg dogodkov, je Bloch opozarjal, da se tudi sedanjosti ne more obseči z neposrednim opazovanjem

– nasprotuje locevanju sedanjosti od preteklosti; če ne poznamo nastanka družbenih pojavov, ne moremo razumeti njihovega pomena; in obratno: šele interes za sedanjost omogoča zgodovinarju, da se znajde v preteklosti in da obrani originalnost in avtonomnost preteklih dogodkov

- raziskovalec mora na začetku dela določiti smer svojega postopka; če nima vnaprej določenega postopka, če ne ve kaj išče in čaka navdih samo od vira, ne bo razumel kaj je našel in bo obsojen na povprečnost.

- tehnika kritike virov ni sama sebi namen; erudicija se obrača v prazno, če se ne razume kot orodje zg. interpretacije

FEBVRE: - področje njegovega raziskovanja je zgodovina vere in idej v 6. st.

- ukvarjal se je s problemom uporabe socialne psihologije v zgod. raziskovanju; zato je struktura mentalitet v preteklosti ob ekon. & soc. problematiki osnovno področje proučevanja njegovih naslednikov

- bil je proti pretirano natancnem opisu nepomembnih dejstev, ni zahteval samostojnega razmišljanja, proti absolutiziranju pomanjkljivosti → zašel v drugo skrajnost: relativizem

- odklonil je naivne iluzije Ranke-jeve in pozitivistične šole

- vsaka zgodovina, ki ni vsaj posredno povezana s sedanjostjo je mrtva in ne more odgovoriti na žirlj. vprašanja sodobnega človeka

- zgodovinar: osvetliti mora sedanjost s pomočjo preteklosti in zmanjšati nevarnosti, ki jih zg. razvoj prinese s sabo

- njegov relativizem ni značilno za celo analovsko šolo

- če ni vprašanj, ni zgodovine (potem je to samo zgodba)

- zgodovinar z veliko napora konstruira zapletena dejstva na temelju veliko različnih in nasprotujočih si virov ni da so dejstva v virih samo delci zapletene stvarnosti

- opozoril je na potrebo posvetiti pozornost vsem sledem v družbi in naravi, ki zgodovinarju omogočajo, da ustvari svoje zaključki

- politično zg., še posebej diplomatsko je hotel povsem izključiti iz repertoarja zgodovinarja → tozačasno naredijo njegovi naslednik, vendar ni bilo mogoče odstraniti celega področja žirljenje, zato je polit. zg. ponovno vzeta v obzir → ampak kot integralni del zgodovine družb. struktur

- največjo pozornost je namenil družb. znanostim: SOC, GEO, soc. psihologija in lingvistika
- pojavi se tudi sociološka šola E. Durkheima → prvi skušal definirati znanstveno sociol. metodo
- v polemiki o tem „zgod. & soc." so se počasi iskristalizirala osnovna F. stališča
- F. je skušal dokazati, da lahko zgod. poveže metodo generalizacije/posploševanja in individualizacije in ob tem izvrševati pomembno družb. funkcijo
- zastopal misel o geozgodovini → skušal opravičiti potrebo vezovanja geogr. in zgod. → zgodovinar ne more razumeti razvoja družbe brez da v obzir vzame geogr. okolice in geograf ne more razumeti spremembe narave brez človekove intervencije v njej
- „boril" se je na 2 frontah: - proti tradicionalni zg.
  - proti vulgarnega geogr. determinizma „antropogeografije
- ukvarjal se je predvsem z idejno problematiko 16 st., predvsem z versko zgodovino, pri kateri je skušal uporabiti svojo metodo zgod. psihologije
- opozoril je na razliko med člov. dosežki, ki so zanimivi samo k kemu krogu in duhovnimi pojavi, ki zajemajo velik del družbe: vera, velike ideje
- analovska šda prepada strukturalizmu, kar se vidi tudi pri Febvre-ju, čeprav je umrl pred vzporom strukt. konec 50-ih let
- pod vplivom začetnega razvoja strukturalne lingvistike je F. težil k statičnemu proučevanju zg. dejstev, tj. dal je prednost sinhronji pred diahronjo
- zg = zaporedje serij celovitih in zaprtih struktur, ki se niso mogle pretvoriti ena v drugo
- smatral je da vzročne zveze vedno vodijo v isto smer od nižje k višji stopnji

LEFEBVRE: - ukvarjal s socialno, ni posebej z ekon. zgod. ni s franc. rev.
- specialist za agrarne probleme kmetov → naredil veliko za razširjenje uporabe statističnih in demografskih tehnik
- „Veliki strah 1879" → strah 3. stanu, predvsem kmečkega prebivalstva, od terorja plemstva; pokazal je, da je ta strah neupravičen, ker je imelo franc. plemstvo preveč zaupanja v staro družb. ureditev in premalo polit. iniciative, da bi se organiziralo

BRAUDEL: - osnovna skrb mu je bilo sodelovanje z družb. znanostmi, na prvem mestu s sociologijo
- osnovno pozornost B. namenja vprašanju zg. časa
- definicija civilizacije = najprej prostor, kulturno področje na katerem se oblikujejo homogene kulturne črte, če se tej koherentnosti v prostoru pridruži se trajanje v času, potem je govora o totaliteti, ki jo B. imenuje civilizacija ali kultura
- kot vsi analisti je čutil odpor do filozofov
- za človeka opazovalca obstaja samo en čas, čas vsakodnevnega življenja, tj. posameznih dogodkov; napredek ZG, njen obrat raziskovanju ekon. & družb. problemov, njeno srečanje z družb. znanostmi, odkril iznad dogodkov cikluse, vzpone in padce, ki dajo retain kon. življenju
- razglasil je potrebo po konjunkturalni ZG → celota proggev, v osnovi materialnih, anpak tudi drugih, znotraj katerih so ljudje delovali na različnih področjih
- poleg relativno kratkega zg. časa B. razlikuje čas dolgega trajanja ali strukturalno ZG → skoraj nepremični čas človeka in njegove okolice
- 3 kategorije časa zgodovinarja: 1) geogr. čas (dolgo trajanje ali strukt. ZG)
2) družbeni čas (konjunkt. ZG)
3) čas dogodkov ali biografij

→ prvič formulirano v knjigi: „Sredozemlje in sredoz. svet v času Filipa II"

– B. „dolgo trajanje" prinaša plodne rezultate v zgod: raziskovanju, ker daje spodbudo za mnogotero in poglobljeno zapažanje problemov; gre za 1. poskus analize strukture zg. časa.

– B. teorija zamrzuje dinamičen zg. proces in kot strukturalistično misel odvaja strukturo od zg. procesa, ker se vsaka struktura zg. časa zapera v sebe kot konstanta, ki deluje po lastnem mehanizmu

E. LABROUSSE: – na področju ekon. zg.

– ustvaril lastno šolo ekon. zg.

– ukvarjal se je z gibanjem cen, s katerimi je skušal razložiti celotno družb. strukturo, razrede v dinamičnem sporu, vsa ekon. gibanja

– oblikoval je „socialno" zg., ka je temeljila na gibanju cen

– nizke cene prinašajo socialni red, liberalno vlado; visoke cne izzovejo vznemirjenje in gibanje

– on & njegova šola sta dvignila EKZG na visoko stopnjo

– ekon. ZG analistov prevzema mnoga stališča marksizma; ekon. zivljenje ima pomembno vlogo v zg. razvoju, ampak v končni fazi ne določa

Ranes se po zaslugi analistov v FRA vsa področja človekovega zivljenja raziskujejo znotraj družb. & ekon. struktur, zato Anali s vso pravico nosijo podnaslov „ekonomije, družbe, civilizacije".

~~Bramolet:~~

(7) ROMANTIČNO ZGP IN NJEGOVA „ZNAMENJA" V NEMČIJI

ZGP v razsvetljenstvu ni imelo povsod enotnostne označbe; enako je veljalo za romantiko, ki je odvisna od strukture družb in od zlit. priložnosti v posam. državah.

por med demokrat. in monarhičnim načelom, med idejo svobode in enakosti suverenega naroda in fevdalno zg. držamo idejo

v FRA in ANG je bila nacionalna enotnost dosežena že prej, fevdalizem je bil odstranjen, buržoazija na oblasti → najpomem. zgodovinarji so bili liberalci, nekateri še vedno nosilci tradicije razsvetljenstva, drugi patetični in sentimentalni pripovedovalci.

v državah, kjer nacionalna enotnost še ni bila dosežena, je bila nalega rom. ZGP drugačna; v Nemčiji so v v družbi prevladovala fevdalizem in aristokracija, absolut. režim; → zato so bili nemški zgodovinarji zaposleni predvsem s vprašanjem nacion. združevanja kot pa z obliko vlade ali organizacijo družbe.

romantika je izzvala renesanso srednjega veka, ki je služila fevd. reakciji in mestnim silam v borbi p za novo družbo

nemška romantika je v glavnem odgovor na francosko revolucijo; razočaranje nad jakobinsko diktaturo in Napoleonovimi razširitvenimi težnjami se je pretvorilo v odpor proti meščanski družbi nasploh; nato je protestantska romantika podpirala združitev Nemčije pod vodstvom Prusije s težnjo, da fevdalne ustanove ostanejo na oblasti kolikor dolgo je to mogoče; katoliški romantiki so se obrnili proti Habsb. in so uresničitev svojih ciljev videli v politiki avstr. kancleja Metternicha in v Sveti aliansi

značilnosti: odklanjanje miselnega sistema razsvetljenstva, racionalizma, beg v iracionalni svet čustev, domišljije, ..., povzdigovanje lastnega naroda

mit je kot najvišja vrednost zamenjal kult razuma razsvetljenev

: okviru nemške romantike se je razvila ideja reakcionarnega historizma, tj. razumevanje o neprekinjenem sledenju pojavov v enem narodu in državi, o nemoznosti spreminjanja pretekle tradicije, ki jo je ustvaril mistični duh naroda, glavne gibalne sila zgodovine

zgodovina = postopni, nurni tok, ki je izključeval reforme, revolucionarne spremembe in zunanje vplive; zgod. postaja mistično gibanje, ki nima povezave z realnimi spori sil in člov. potrebami
duša naroda je dana od Providnosti
zanimali so se samo za ideje znamenitih osebnosti in se niso ozirali na življenje in zg. vlogo širših slojev, kaj šele na njihovo „dušo"
zg. je postala pomembno sredstvo v rokah tistih na oblasti
če so vse institucije razumljive samo na temelju svoje dolge zgod. tradicije, potem mora vsak politik, uradnik, posestnik, vsak, ki sodeluje v javnem življenju dobro poznati zgodovino → zato so ustanavljali katedre za zgodovino na vsenčeliščih
na iracionalno, čustveno komponento RZGP je vplivala predvsem književnost v NEM, FRA, ANG in drugje se je ~~nav~~ RZGP navdihovala nad J.J. Rousseau-jem → čustvo/občutek postavlja pri človeku na 1. mesto, je pomemb. od razuma
Rousseau, Chateaubriand, Scott in nemški roman. pesniki so s svojim vplivom pomagali ponovnemu pretvarjanju zgodovine v književno zvrst
preteklost so skušali obuditi s čustvi in poezijo
ponovno so uvedli narativno ZGP
RZGP je prikazala tudi odvisnost človeka od časa in kraja njegovega življenja
ni jih zanimala družb, aktivnost, gospod., uprava, življenje širših slojev
RZGP je za nekaj časa ustavila proces združevanja erudicije in zg. interpretacije
kritični duh je povsem zginil

- enostransko usmerjeno u sirovo laškem zapisovanju dejstev in vekaupljivo do kakršnih koli vrednostnih sodb, teoretskeh posplošitev in poskusov ugotavljanje za konitosti

36

POZITIVISTIČNO ZGP

A. de Tocqueville: - naslednik Montesquieu-ja

- zakoni so izraz družbenih struktur; potrebno je raziskovati družbo, da bi lahko razumeli zakonodajo in običaje nekega naroda

- kot Voltaire in Herder je skušal spoznati „duh naroda", vendar za razliko od Herderja iz naravnih in ne mističnih pojavov, kot posledico stanja v dol. državah in obdobjih

- kot politolog je močno vplival s svojim raziskovanjem korenin ameriške demokracije

- kot zgodovinar starega režima in franc. revol. je položil temelje razvoju ZGP družb. struktur

- znal je izločiti pojave dolgega trajanja iz množice oblik, ki se hitro spreminjajo

- pokazal je, da stari režimi ni trajno stanje, ampak se stalno spreminja

- zamimajo ga razredi in stanovi v okviru njihovega družb. položaja

- želel je analizirati globinske tokove in ne govoriti o površinskih dogodkih

- napisal prvo pravo delo meščanskega strukturalnega ZGP

I. de Coulanges: - odločno odbijal politično pristranost

- iz zgodovine izključil pragmatizem in špekulacije

- ni hotel presojati polit. osebnosti izključno s stališča sodobne politike

- država zanj ni gibalna sila zgodovine

- na polit. področje gledal samo kot na površinski raz globljega zgod. življenja

- skušal je pokazati, da so ustavne spremembe tude posledica družb. odnosov

- ideje premikajo zg. tok, vendar ideje samega naroda

- glb. sile zg. gibanja je iskal v širših družb. slojih

A. COMTE: - skušal definirati zakone, ki določajo obstoj in razvoj družbe → položil temelje sociologiji

- razlikoval soc. statiko (pojavi, ki jih mora neka družba izpolnit, da lahko obstaja) od soc. dinamike → zgodovina

- zgodovina je v okviru sociologije določal nalogo, da kot znanost določi zakone, ki določajo zg. tok in na ta način omogoči predvidevanje prihodnosti

- zgodovina je del sociologije in se ukvarja s kolektivnimi silami in ne z velikimi osebnostmi → pozitiven vpliv na razvoj ZG; vse bolj je raziskovala družb. dogaje v katerem so se gibale zg. osebnosti

- poskus, da se metode naravoslovnih znanosti prenesejo v zgod. raziskovanje, je doživel neuspeh

Fernand Braudel: dolžnosti in meje „totalne" zgodovine (Spremna beseda)

Braudel: - vsa svoja 3 velika dela je - poleg na lastnih raziskovanjih - utemeljil na „mikrozgodovinskih" študijah, katerih pa je ugotavljal, da je v razpravljanju s specialisti, treba „dati specialistom vedno prav".

- toda tudi „mikro" raziskave bi morale biti po B. mnenju v prvi vrsti usmerjene k „makrostrukturi", k oblikovanju vsestranske in celostne podobe kar se da obsežnega prostora in „dalgšega časa", k zgodovini, ki bo „vse zajela"

- bil je prepričan, da je vsaka definicija „sovražnica", ki onemogoča pravo razpravo, zaradi česar se je treba definicijam izogibati.

- zanj je edina prava zgodovina „globalna zgodovina", brez zgodovine, ki poskuša zajeti in predstaviti „celoto" preteklega življenja in sveta

- naloga raziskovalca - zgodovinarja naj bi zato bila, da seže kar se da globoko pod dogodkovno površje, da se celo spusti pod raven, na kateri navadno potekajo socialni in ekonomski procesi

- šele na videz negibna, a v resnici izjemno počasi spreminjajoča se zgodovina naj bi bila „struktura" in razlaga zgodovinskega

- poleg izraza „globalne" uporablja tudi Febrrov izraz „totalne zgodovine"; zgodovinar mora, kar se da kompleksno, zajeti „celoto", „vse človeško in človeško" v preteklosti

- oba izraza imata eni strani pomenita tudi obče, univerzalno, svetovno zgodovino, saj po B. prepričanju ni ne nacionalne ne evropske zgodovine, temveč je „le zgodovina človeške civilizacije", na drugi strani pa označuje izraz pojem „globalne zgod." tudi zgodovino, obogateno in opleteno z izsledki vseh ved, ki se ukvarjajo s človekom

– o razmerju med zgod. in drugimi družb. (hum. vedami: bil je prepričan, da velja ZG osrednje mesto v družboslovju in humanistiki, vendar se je zavedal, da njegovi zahtevi po „celostni" predstavitvi človeka in sveta ne more nobena družboslovna in humanistična veda odgovoriti sama zase; zato je pozival k preseganju tradicionalnih meja posam. strok), spodbujal k njehovemu sodelovanju

– kljub vnetemu spodbujanju k kolektivnemu delu ~~do~~ in veselju do strokovnega dialoga je v praktičnem uresničevanju svojih raziskovalnih načrtov ostal individualist

Febvre: – podčrtal tesno povezanost geografije in zgodovine in poudaril, da človeka in družbe in mogoče obravnavati ločeno od prostora, v katerem se oblikujeta in v katerem živita; geogr. okolje je zato prav tako predmet zgodovine, saj zgodovina soustvarja in se obenem z njo spreminja (geozgodovina)

– že s svojo prvo veliko monografijo se je zavzel za raziskovanje gospodarskih, družbenih in mentalitetnih struktur in postal eden začetnikov franc. strukturalnega zgodovinopisja

– v svojih poznejših delih se je ukvarjal predvsem s problematiko verske, duhovne in mentalitetne zgodovine

– izkazal se je kot izvrsten analitik in izjemen pripovedovalec

– zgodovinar naj bi imel v odkrivanju, obnavljanju in posredovanju preteklosti sploh odločilno – aktivno ~~nalogo~~ vlogo, saj naj bi bil raziskovalec in ustvarjalec v isti sapi

– zgod. dejstva ne obstajajo sama zase; zgodovinar je tisti, ki jih ugotavlja in s tem „ustvarja"!

– prvi veliki Brandelov učitelj

Bloch: – pozornost posvetil raziskovanju materialnih temeljev preteklega sveta, pri čemer se je obrnil k kmetu

– razšil se je s konvencionalno agrarno zgodovino in si prizadeval (tudi z opiranjem na arheološko gradivo) predstaviti preteklo kmetijsko prakso v njenem konkretnem socialnem in geozgod. okolju

– pokazal, da predmet zgodovinarjevega zanimanja ni le spreminjajoče se, temveč tudi tisto, kar traja, tisto, kar obdobje podeduje od obdobja, kar se v kmetijskem razvoju in kmetskem življenju nadaljuje iz antike v srednji in iz sr. v novi vek

– delo Feudalna družba → predstavil svoje zgodovinopisne misle in predstave; zavrnil enostranske pravne in vojaško polit. razlage feudalizma

– naloga zgodovinarja: kar se da kompleksna rekonstrukcija „celotnega socialnega ambienta"

– na eni strani spodbudil k razširitvi pozornosti zgodovinopisja na socialno in gospod. problematiko, na drugi pa podprl Berrove in Febvrove koncepte

Febvre in Bloch sta 1929 ustanovila časopis Annales

V središču zgodovinarjeve pozornosti bi po njunem mnenju moral biti ~~človek~~ anonimni „vsakdanji" človek v ništetih in najbolj raznolikih življenjskih situacijah

Anali so se posvečali tudi vprašanjem duhovne in kulturne zgodovine in se pri tem zavzemali za tesnejše povezovanje ZGP z drugimi družbenimi vedami (GEO, EKON, ETN, SOC, PSI)

politika in diplomacija po njihovem mnenju le majhen, površinski del mnogo bolj zapletene zgod. resničnosti

Brandel: – njegova knjiga o Sredozemlju → 1. raven: neposredno človekovo okolje, soočanje GEO in ZG, odkrivanje tistega najpočasnejšega razvojnega ritma, ki ga določajo podnebje in narava, zemlja, morje → (prva) najnižja in najglobja raven

2 raven: raven še vedno počasi spreminjajoče se „socialne zgodovine", ki je v isti sapi ZG soc. grupacij, kolektivov, držav in civilizacij, kakor njihovih gospodarstev, medsebojnih nasprotij in zvez

3. raven: „gibanje in vrvenje" površine, zavezano kratkem, naglim nihanjem → raven tradicionalne ali

„dogodkovne" zgodovine, ki je bila dolgo edina v središču zgod. pozornosti, ki pa je po B. ni mogoče spoznati brez poprejšnjega poglada v „globino"

– B. spoznanje o „mnogoterosti" zgod. časa je njegov najpomembnejši prispevek k razvoju modernega ZGP

– zgodovinarji se te „mnogočnosti" časa dolgo niso zavedali → kot vsakdanji opazovalci so opazovali ZG le v perspektivi njenega „vsakdanjega ritma", „kratkega časa in dogodka"

– prvi korak v „globino" so storili, ko so s postopnim obračanjem k socialni in gospod. problematiki in soočanjem z drugimi družbenimi vedami odkrili t.i. „družbeni čas", „konjunkturalno zgodovino" in njen večdesetletni aklični ritem vzponov in padcev, konjunktur in depresij, ki večinoma ustreza ritmu gospod. in soc. tokov

– pod to drugo ravnijo je namreč še tretja, raven zelo počasi tekoče in spreminjajoče se zgodovine „človeka v okolju, ki ga obdaja", zgodovine, ki je tako rekoč „zunaj časa" in v stalnem stiku z „neživim" svetom, ki se počasi oblikuje in preoblikuje in zato tudi počasi razodeva opazovanju → ta najglobja, strukturalna ZG je ZG, ki jo obvladuje čas t.i. „dolgega trajanja"

– zgodovinar, ki teži k „globalni zgodovini" mora dosledno upoštevati vse zgod. ravni in vse kategorije ~~družbenega~~ zgod. časa

– zasluga: k zgod. analizi je pritegnil nove vire, ki jim zgodovinarji tradicionalno niso posvečali pozornosti; a

– uporabljal je stati stikom različne postopke gospod. ved

– njegova druga velika monografija: strukture vsakdanjega življenja: mogoče in nemogoče, Materialna civilizacija, ekonomija in kapitalizem

NAČINI DELITVE ZGODOVINSKE SNOVI

a) Vprašanje periodizacije

- grški in rimski zgodovinarji → v svojih delih so se omejevali le na lastno zgodovino, ostala plemena pa so prikazovali na etnografski način

naštevanje tj. svetovnih monarhij pa je postavilo vprašanje razdelitve zgodovine v obdobja vsaj v okvirih celega Sredozemlja

pri politi. konceptu zgodovinopisja je mogla biti center le ena; za temeč te delitve so morale skrbeti prav te „svetovne države" v svojem zgod. zaporedju

Grk Theopompos: asirska
medijsko-perzijska
grško-makedonska
rimska država

enotno gledanje je zahtevalo tudi enoten, tj. časovno usklajen sinkronistični prikaz dogodkov, in sicer ne le zgodovine velikih držav, marveč tudi v Bibliji sporočene zgodovine „izvoljenega" ljudstva Judov

Evsebij iz Cezareje je v svoji Kroniki skušal najti istočasne mejnike v bibliji in posvetni zgodovini od stvarjenja sveta naprej

Avgušin

PREGLED RAZVOJA SLOVENSKEGA ZGODOVINOPISJA

- SLZGP se je začelo razvijati razmeroma pozno
- do nastanka domačih samostanov so pisali dela v katerih se govori o zgodovini Slovencev, le tujci iz bližnjega sosedstva (Pavel Diakon, avtor Conversie)
- tudi po nastanku dom. samostanov so pomembnejša originalna zgp. dela redka → v latin. ali nemščini, avtorji: duhovniki in 2 zgornještajerska nemška viteška pisnika
- humanizem, ki je pri narodih z lastno državo in polit. zg. v ZGP vnesel prve oblike nacionalne zgodovinske koncepcije, zato v slov. ZGP ni del podobnih del
- pri protestantskih piscih (v uvodih A. Bohoriča v slovnico Arcticae horulae in J. Dalmatina v slov. prevod Biblije, oboje 1584) so nastale le posamezne beležke, ki s ponosom pristevajo Slovence med Slovane
- prvo ZGP delo v slovenščini je od Marka Pohlina Krajnska kroneka, ki je le izpisek iz Schönlebna in ni bila objavljena.

začetek pravega slov. ZGP pa pomeni nemško pisani „Poskus zgodovine Kranjske in ostalih južnih Slovanov Avstrije" A. T. Linharta

↳ Linhartova koncepcija slov. zgod. je največji kulturno dejanje slov. narodnega prebujanja v 18. st.

↳ težišče dela je na zgodovini civilizacije, periodizacija je oprta na razvoj dežele in ne vladarjev (obdobja so razvrščena po ljudstvih, ki so tu živela), prikaz zgod. skuša zajeti problematiko in ne sledi analističnemu čas. zaporedju; za notranjo zgod. porablja kot vire tudi jezik in etnografske podatke

↳ pisal ZG vseh Slovencev kot celote in je prvi zavrgel dotedanji pokrajinski zgod. koncept, stem pa je znanstveno ugotovil in historično utemeljil obseg in enotnost sloven. naroda

v dobi romantike se je historiogr. delo pri nas poživilo

ZGP romantike se je izživljalo v iskanju stare slave, pri slov. pisceh delno v zvezi s Karantanijo

DELITEV VIROV

Vsako novo zgodovinarjevo spoznanje more izhajati le iz vira → vsak vir je treba najprej kritično pretresti glede njegove vrednosti

postopek zgod. spoznanja: 1) iskanje virov
2) kritika virov
3) ugotavljanje ter povezovanje dejstev

viri = sledovi, ki jih je preteklost zapustila in lahko o njej pričajo („vsa besedila, predmeti in dejstva iz katerih je mogoče pridobiti spoznanja o preteklosti")

poglavitna zgodovinarjeva naloga ob vsakem viru je njegov kritični pretres

prva splošna delitev virov izhaja iz razmerja vira do dogodka ali stanja, o katerem priča; ta delitev: zlasti pri „besedilih", zlasti pri namernem poročanju o dogodkih.

→ VIRI PRVE ROKE: kadar je mogoče ugotoviti neposreden stik avtorja vira z dogodki ali s stanji, ki jih izpričuje ali opisuje

→ VIRI DRUGE ROKE: kadar je med dogodki ali stanji in avtorjem vira nedvomno eden ali več posredovalcev

druga delitev: gre za razmerje zgodovinarja do virov, razlika = praktične narave

→ sekundarno je poročilo, če je črpalo svoje znanje iz tistih poročil, ki so se ohranjena in nam na razpolago oz. če avtor o stvari ni imel nič večjega znanja, kot si ga lahko pridobimo tudi mi brez njegovega dela

→ primarno je poročilo, ki ali izvira od očividca ali pa se opira na takšne priče, ki jih mi ne poznamo več

pot do spoznavanja preteklost vodi vedno le po primarnih virih, samo oni imajo za preiskavo dol. vprašanja preteklost dokazno moč

tretja delitev je utemeljena v njihovi lastni naravi, in ničer po njihovem notranjem razmerju dogodkov oz. do zgod. stanja v raznih dobah;

→ poročila = viri, ki imajo namen podati potomcem neko podobo o ~~doživljenjsk~~ doživljenih dogodkih

→ preostanki = materialni in pisani viri in dejstva, ki niso

imeli nikakršnega poročevalskega namena, ampak so nastali kot neposredni sestavni del tistega zgod. stanja, o katerem pričajo
→ pri poročilih se zgodovinar že sreča z določenimi urejenimi opisom dogodkov; zgodovinar lahko tak vir dopolnjuje le s pomočjo drugih virov; pri preostankih pa mora iz njihovih podatkov in narave sam obnoviti zgod. dogajanja in stanja, ob katerih so nastali
→ poročila: ustno izročilo o preteklosti (mite, pripovedke, ...); pisani literarni viri (anali in kronike, biografije, memoari, ...); publicistični viri (letaki, javna pisma, časniki, ...); razni sestavni deli aktov ali vrste aktov; podobe s historično vsebino (razen fotografij)
→ preostanki: stvarni preostanki (stavbe, umetnine, predmeti za vsak dan, ...)
abstraktni preostanki (institucije, pravne in ustavne oblike, imena)
velika večina pisanih zgod. virov za srednjevesko in novejšo zgodovino, ki so nastali v zvezi z javnimi ali zasebnimi potrebami vsakokratnega življenja ter so danes v arhivih

VODILNI VIRI ZA POSAMEZNE EPOHE

ANTIKA: - akti (če bi se ohranili upravni arhivi uradov, potem bi bili zlasti za V Sredozemlje tja do Indije)
- napisi (posebna vrsta tudi ostraka)
- ostanki upravnih aktov, pisma, arheološki viri v ožjem smislu

SREDNJI VEK: - listine
- zapisi običajnega prava
- urbarji zemlj. gospostev in v Bizancu katastrski popisi

NOVI VEK: - upravni akti
- publicistika
- zakonodajci
- statistični podatki

HUMBOLDT:

ormuliral temeljne predpostavke nem. ideal. fil. v 19. st.
aravos. in zgod. znanosti → različne metode
a bi zgod. razumel. življenje mora s pomocjo...
ot Herder → vživljanje zgod. v duh preteklegi družbe & kulture
zahteval povezavo posebnega in splošnega, dejstev & ideje, ne samo opis
faze procesa proučevanja preteklost (naloga zgod. → kako se ideje
uresničujejo v zgodovini)
kinil z razsvetljenstvom
poudarjal pomen države in naroda v ZG

FICHTE:

zgodovini odrekel filozof vrednost; zgod. je samo analist

ošno o nem. ideal. filozofiji:
deal. historizem: prava stvarnost so ideje
= zakonit in nujen proces
ala temelj doživljanju idej kot izključnih gib. sil zgodovine
ačali izključno k znam. oseb., piscem i državnikom; svši sloji jih ne
nimajo
le ZGP po vplivom ideal fil. je posvetilo pozornost celoti velikih duh gibanj
odbudila razcvet genetične zgod.

ERDER:
filozofija zgodovine
ideja evolucije
vsaka zgod. struktura ima svoj pomen
vsak narod svojo nalogo
vel. ZG
astnosti naroda so prirojene; od Boga; originalnost in
individualnost naroda ni več odvisna od fizičnega okolja
. nauk je pomemben za idejo individualnosti v nem. ZG,
sicer je smatral, ...
vživljanje v preteklost
– v slovan. narodih se skrivaj gib.
sila bodočega razvoja kulture in svobode

KANT:
lj dje se podredijo državi, da ne bi propadli v borbi strasti
gibalna sila ZG
ZG = proces, ki vodi proti ...
pojave skušal razložiti

HEGEL:
zgod. razvoj ⇒ samouresničitev „svet. duha" s pomočjo dialektičnih stopenj
gradil svojo dialektično metodo
ZG = zakonit proces, kjer vsako obdobje ...
proces stalno napreduje
ro daje podlago novemu
država = duh naroda
najvišja stopnja razvoja svet. duha se lahko doseže v monarh. pr drž.
razvoj države je osnovna vsebina ZG; izključil narode
slovan. narodom odrekel zgod. vlogo
or nj. sistemu ni odgovarjalo ...
irsi sloji
; = neskončen samorazvoj Ideje
komtost je videl edino v razvoju duha

ANALOVSKA ŠOLA

- 1929: časopis Annales (Febvre in Bloch) → seznanjal z dosežki in problemi ...; v središču ZR pozornosti vsakdanji človek; časopis se je posvečal tudi vprašanjem duhovne in kulturne ZG ter se zavzemal za tesnejše povezovanje z drugimi družb. vedami
- po časopisu: ime šole
- šola pripada strukturalizmu (poudarjanje strukture; spoznanje totalitete; statična metoda; proti pozitivizmu)
- tradicionalne vsebine zg. znanosti so počasi zamenjavala nova področja
- pripadniki šole so hoteli osvojiti in organizirati področje vseh znanosti o človeku v korist ZG
- analisti odbijajo sheme in skušajo formulirati svoja splošna stališča izključno na temelju konkretnih raziskovanj

BLOCH: - raziskovanje materialnih temeljev pretek. sveta → obrne se h kmetu
- prizadeval predstaviti preteklo kmetijsko prakso v njenem konkretnem socialnem in geozgod. okolju
- predmet ZR zanimanja
- Fevdalna družba → ZGP misli in predstave; zavrnil enostranske pravne in voj. polit. razlage fevdalizma
- naloga ZR: kompleksna rekonstrukcija „celotnega soc. ambienta"
- spodbudil k razširitvi pozornosti ZR na soc. & gosp. problematiko
- obraniti ZB od ZR - pozitivistov
- tehnika kritike virov ni sama sebi namen

FEBVRE: - povezanost GEO in ZGO
- prva monografija → zavzel za razisk. gosp., družb. in mentalitetnih struktur
- poznejša dela: verske in duhovna ZG
- analitik
- zg. dejstva ne obstajajo sama zase
- Brandelov učitelj
-

SLOVENSKO ZGODOVINOPISJE

pozen razvoj
do samostanov so o zgod. Slovencev pisali le tujci iz bližnjega sosedstva
tudi po samostanih so bila ponemčena originalna historiogr. dela redki →
v lat. ali nem., duhovniki; v značilnem srednjeveškem kronističnem načinu
humanizem vnesel pri narodih z lastno državo in polit. zg. v ZGP prve oblike
nacionalne zg. koncepcije → v SZGP ni podobnih del
protest. pisci (vod A. Bohorča v Arcticae horulae in Ps. Dalmatina v slov. prevod
Biblije, 1584) → le posam. beležke
prvo zgp. delo v slovenščini je delo M. Pohlina: Kranjska kronika → le izpisek iz
Schönlebna in ni bila objavljena
začetek pravega SLZGP: nemško pisani „poskus zgodovine Kranjske in ostalih južnih
Slovanov Avstrije" A.T. Linharta
↳ zgod. civilizacije
↳ periodizacija opirta na razvoj dežele
↳ prikaz zgod. skuša zajeti problematiko
↳ pisal zgod. vseh Slovencev kot celote
↳ prvi zavrgel dotedanji pokrajinski zgod. koncept
romantika: ZGP se je izživljalo v iskanju stare slave (delno v sv. s Koroškega)
prevladovali fevdalni ali deželni koncepti
pospešeno zanimanje za zgod. je vodilo od 1½ 19. st. vrsto zgod. časopisov
in zgod. društev
do 1918 je ostal deželni historični koncept temelj te historiogr. organizacije
part. dobe te dobe: zbiranje gradiva in preučevanje pokrajinske in krajevne
zgodovine
z nemške strani so dobili tedaj vse slovenske pokrajine svoje zgod. orise
Dimitzeva Geschichte Krains)
večina del v nemš. ali ital.
prva časovno popolna, čeprav nekritična Zgodovina slov. naroda (Fr. Tridina)
v ZGP se kažejo tudi notranji politični spori med nastajajočimi strankami
SLZGP se spora prizadeva ne širše slovenske časopisov
proti koncu stoletja so začeli nastajati že prvi slov. zg. časopisi – najprej le za
cerkveno zgodovino namenjena priloga k bogoslovnemu škofijskemu listu „Zgodovinski
zbornik"; kmalu nato pa je A. Kobler ustanovil prvi nemški slov. strokovni
zg. časopis
vse 1918 ustanovljeni prvi strokovni list „Časopis za slovenski jezik, književnost
in zgodovino"
v enotno organizacijo so se združila prejšnja zgod. in muzejska društva 1945
z ustanovitvijo skupnega Zgod. društva za Slovenijo, ki izdaja tudi skupna historična

glasila: Zgod. časopis in Kroniko

na raven sretornega ZGP se je med zgodovinarji slov. rodu prvi povzpel F. Luschin → zaradi svoje nem. umeščenosti vplival na SLZGP le posredno

Franc Kos: Gradivo za zgodovino Slovencev v srednjem veku → največje delo SLZGP

Od 1900 & 1910: novo obdobje SLZGP → postopno uveljavljanje pozitivistične metode, reševanje širokeh vprašanj slov. zgod., prebijanje slov. naroda od reformacije dalje

pomembna organizacijska središča so pomenili novi univerzitetni inštitut in seminarji

metodološki in stvarni napredek v sloven. ZGP je postavil pred pozit. generacijo zahtevo po novi sintezi

nastalo je več kratkih pregledov celotne slov. zgod.

v tem obdobju je zmagala v sloven. zgodovinopisju slov. zg. koncepcija v smislu in v monografskih predstavah, ki v vse večji meri obravnavajo prav tista vprašanja, ki so temeljnega pomena za zgodovino slov. ljudstva

metodičnem pogledu je še vedno močan vpliv nem. ZGP

v 30-ih letih 20. st. se je pripravljal nov preboj v slov. ZGP → znanst. in polit. delavci iz prvih vrst komun. partije so v zgod. dela vnesli v SZGP metodo historičnega materializma → obravnavajo ključna vprašanja razrednega boja v slov. zgodovini

kritično obravnavajo rezultate pozitivistične smeri SZGP in zlasti liter. zgod.

E. Kardelj je v delu Razvoj slov. narodnega vprašanja podal hkrati že očrt sinteze zlasti zadnjih 2 stoletij slov. zg.